

LUKÁCS DALMA

Az olasz műkincsrendőrség és a komplex műtárgyvédelmi projekt

A világon a turisták egyik legkedveltebb célpontja Olaszország, a műkincsek hazája, így már korán megkezdte a kultúrája védelmét. Az egyik legjobban működő speciális rendészeti szervezetet tudhatják magukénak, amelyik fellép a kulturális javak illegális kereskedelme ellen. Nem csupán történelmük, szakmai tudásuk, de a folyamatos fejlődés mind technológiai, mind szociális tevékenységük terén jelen van az olaszok munkásságában. Ez az adatbázis-kezeléstől kezdve a civil, valamint külföldi rendészeti szervek állományának oktatásán át számos téren megmutatkozik. Hogyan érték el mindezt? Mikor és milyen események következtében alakult ki az első speciális fegyveres szerv a kulturális javak védelmére Olaszországban? A tanulmány során e kérdések mellett az olasz rendszer komplexitását mutatom be, valamint kitérek a műtárgyak és a szervezett bűnözés kapcsolatára is.

Az olasz rendőrség műtárgyvédelmi egysége

Szervezeti felépítés

A Comando Carabinieri per la Tutela del Patrimonio Culturale (a továbbiakban: TPC), más néven Carabinieri Art Squad, azaz a Carabinieri Műtárgyvédelmi Egysége 1969. május 3-án alakult meg¹, egy évvel az UNESCO párizsi egyezménye előtt (1970. november 14.), amely a kulturális javak illegális kereskedelméről, exportjáról és a tulajdonos általi kereskedelemről szól. A TPC vezetője közvetlenül az olasz kulturális minisztérium alá tartozik, itt nevezik ki az aktuális vezetőt. 1969-ben a szervezet legelső vezetője *Felice Mambor* lett.²

Bár Olaszországban húsz régió található, csupán tizenötben van TPC-iroda. Lazióban és Szicíliában azonban két-két iroda is található: előbbi tartományban Róma miatt, hiszen ez Olaszország fővárosa, és így itt található a

¹ Laurie Watson Rush – Luisa Benedettini Millington: The Carabinieri Command for the Protection of Cultural Property. Saving the World's Heritage, 2015, p. 15.

² Uo. 8. o.

központ is, míg az utóbbinál a maffia és a szervezett bűnözés mértéke követelte meg a plusz irodát (Palermóban és Siracusában).³ Minden TPC-irodában felfedezhető a személyzeti csoport és a műveleti részleg egyaránt.

Az irodákról elmondható, hogy egytől egyig műemlékek adnak otthont nekik. Rómában két iroda is található, az egyik a Trasteverén a TPC műveleti részlegének ad helyet. Az egyik irodában hatalmas képek díszítik a falat, amelyeken fekete-fehérben néz vissza a világháború során elhanyagolt és egykor gondozatlan épület, amelyet ma *La Marmora* barakknak neveznek. Nem szabad elfelejteni, hogy egy katonai létesítményről beszélünk, így biztonság és elszigeteltség jellemzi. A másik épület a központban található, egy kis utcában, közel a helyi látnivalókhoz, a Piazza di Sant Ignazió. Az előző létesítménnyel ellentétben, ez az épület már könnyebben megközelíthető, hiszen itt már nem találhatók meg a katonai épület jellegei: nem elszigetelt, és kapu sem védi.

Tevékenységi köre

A TPC feladata megvédeni a kulturális örökségeket a bűnügyi fenyegetettségtől, tervezni és végrehajtani bizonyos megelőző intézkedéseket, tudásukat megosztani nemzetközi kurzusokon és szemináriumokon, növelni a civil lakosság műtárgyvédelemre vonatkozó ismeretét, illetve beavatkozni, mint katonai munkacsoport, ha a nemzeti kulturális örökségüket veszély fenyegeti. Az oktatási tevékenységük Rómában és külföldön is folyamatban van. A római kurzusokon Albánia, Bosznia-Hercegovina, Kamerun, Csád, Kuba, Ecuador, El Salvador, Elefántcsontpart, Líbia, Niger, Peru és Szenegál képviselői vesznek részt. A TPC pedig Irakban, Palesztinában és Peruban pár hetes kurzus keretein belül segítette a helyi erőket a kulturális javak védelmével kapcsolatosan. A kiképzés és tanácsadás mellett kutatóműhelyeket és szemináriumokat is tartanak az információcsere érdekében Ausztriával, Bulgáriával, Franciaországgal, Macedóniával, Németországgal, Iránnal, Jordániával, Kuvaittal, Libanonnal, Máltával, Mexikóval, Peruval, Lengyelországgal, Szaúd-Arábiával, Spanyolországgal, Svájjal, az Egyesült Arab Emírségekkel, az Egyesült Királysággal és az Amerikai Egyesült Államokkal egyaránt. A nemzetközi nyomozásokban pedig legfőbb partnereik az Interpol, az Amerikai Egyesült Államokban az ICE⁴ és az FBI⁵, illetve az Egyesült Királyság-

3 Városok, amelyekben van TPC-osztály: Siracusa, Cagliari, Palermo, Cosenza, Nápoly, Bari, Róma, Perugia, Ancona, Firenze, Genova, Velence, Udine, Monza, Turin.

4 Az Egyesült Államok bevándorlási és vámügyi hivatala: U.S. Immigration and Customs Enforcement.

5 Szövetségi Nyomozó Iroda: Federal Bureau of Investigation.

ban a London Metropolitan Police. Mellettük, bár nem olyan jelentősen, de feltűnik Svájc, Ukrajna, Románia, Spanyolország, Moldova és a francia OCBC. A TPC operatív partnerei a MiBACT (kulturális örökség tevékenységek és turizmus minisztériuma), CEI (olasz püspöki konferencia), Interpol (az olasz főtitkárság és nemzeti központi hivatal, PSYCHE projekt). Ezek mellett technikai partnerei a CNR (Nemzeti Kutatási Tanács), az IILA (olasz latin-amerikai intézet), a Roma Tre Egyetem, az ICCROM (a nemzetközi kulturális örökség megőrzésének és helyreállításának tanulmányi központja), az ESA Európai Űrügynökség és a drón kísérleti tesztelés (UAV).⁶

A szervezet elhelyezkedése

A folyosókon festmények és vitrinekben pihenő régészeti tárgyak köszönnek vissza. A földszinten található egy fontos helyiség, ugyanis itt helyezkedik el a sajtó fogadására felállított és elkülönített objektum, ahol stúdiólámpák, paravánok és leletek várják az újságírókat. Ezeken a bemutatókon az aktuális felderített és lezárt ügyekkel kapcsolatos tárgyakat helyezik el és mutatják be a világ, de legfőként Olaszország számára. Ez kulcsfontosságú megnyilvánulás a TPC részéről, hiszen így elérhetővé válik a munkásságuk, az emberek is megismerhetik mind a szervezet aktivitását, mind pedig azt a valós fenyegetést, hogy a kulturális javak illegális kereskedelme jelenleg is élő tevékenység.

A nyomozás lezárása után megmaradt hamis festmények közül néhány megtalálható a falakon. De mit is lehet kezdeni egy hamis műalkotással a nyomozás lezárása után? A hamis képeket eddig egy múzeum fogadta be, de az mára megtelt.⁷ A képeket nem adhatják vagy árverezhetik el, hogy ne kerüljenek vissza a feketepiacra. Így az irodák falai őrzik az egyébként fantasztikus alkotásokat. Ellenkező esetben megsemmisítik őket. Továbbá az épületben található azok a „páncélszobák”, amelyekben őrzik a még nyomozás alatt lévő tárgyakat: festményeket, szobrokat, modern művészeti tárgyakat, régészeti leleteket stb. Ezeket az előírásoknak megfelelően tartják, amelyet szükséges, például hermetikusan elzárva. Nem gyűjtik tematikusan a tárgyakat, vannak, amik dobozban és vannak, amik polcokon hevernek. Egyedül a festmények azok, amiket külön egy páncélozott részlegben felakasztva tartanak. Ez jelzi, hogy számukra a legértékesebb tárgyak a festmények, amelyeket még külön védelmi funkcióval kell ellátni.

⁶ Az alcímben szereplő információkért szeretnék köszönetet mondani *Alfio Gullotta* őrnagynak, a TPC oktatásért felelős osztályvezetőjének.

⁷ A TPC munkatársaival készített interjúk nyomán.

A szervezet munkafolyamatai

A TPC munkatársai között vannak, akik a nagyobb aukciósházak, online boltok (például az eBay) és múzeumok kínálatait böngésszik végig és hasonlítják össze a saját adatbázisukkal. Azonban megjegyezték, hogy hamarosan jön egy újabb jogszabály, ami még több jogkörrel ruházza fel őket az online kereskedelem ellen.

A TPC munkatársainak az elmondása szerint múzeumok közül főleg a Metropolitan Múzeum az, amelynek tárgyait és kiállítási katalógusait jobban meg kell vizsgálni, ugyanis ott rendszeresen felbukkannak lopott olasz tárgyak. Ez azért is fordulhat elő, mert a múzeumnak csak az a fontos, hogy a tárgy eredeti legyen, így a származását és a tulajdonoshoz kerülését nem firtatják. Mi az eljárás ilyenkor? Ha az egyik múzeumi katalógusban csak egy töredékét is megtalálják annak a tárgynak, amely a Leonardóban felfedezhető, akkor felveszik a kapcsolatot az adott múzeummal, bizonyítják a tárgy adatlapjával, hogy honnan származik és mikor tűnt el. Ezek után Olaszország felajánlja, hogy négy évig megtarthatja az adott múzeum a tárgyat, sőt kiküld más olasz műtárgyakat erre a periódusra, azonban a szerződés lejártá után mindent visszaszállítanak Olaszországba. A külföldi múzeum egyetlen alkalommal kérvényezheti ennek a négy évnek újabb négygyel történő meghosszabbítását.⁸ Ez a megegyezés mind a két félnek megfelel, hiszen ha például a Metropolitan Múzeum kifizetett egy elég jelentős összeget egy eredeti és értékes tárgyért, akkor nem ingyen kell visszaadniuk Olaszországnak. Más tárgyakkal együtt legalább négy évig kiállíthatják őket, ez szintén növeli a látogatottságukat és hírnevüket. Olaszországnak is jó, hiszen megtalálták a tárgyat, megőrzés alatt áll, és pár év múlva vissza is kapják. Az olasz tárgyak legnagyobb felvevőpiaca az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Svájc. De hogyan tudják külföldre szállítani ezeket a tárgyakat? Hiszen több közülük nagy szarkofág, esetleg festmény, amelyet a hatóság könnyen kiszúr. A schengeni térségben a belső határok átlépésekor az elkövetőnek az illegális kereskedelem lebonyolítása érdekében mindenképpen autóval érdemes mennie, hiszen itt nincs határellenőrzés. Ha messzebb kívánják az árut eljuttatni, például Amerikába, akkor a TPC munkatársai szerint hamis iratokkal viszik véghez a transzportálást. Így nem próbálják meg láthatatlanul átjuttatni, csupán legálisnak tüntetik fel a szállítást a hatóságok orra előtt.

⁸ A TPC munkatársaival készített interjúk nyomán.

Ha nemzetközi nyomozásról van szó, mint az előző példában is láhattuk, akkor az összekötő szerv minden esetben az Interpol. Így ha a Leonardóban egyezést észlelnek például egy Angliában árverésre kerülő tárggyal, akkor a TPC felveszi a kapcsolatot az olasz Interpol-irodával, amelyik a fő irodán keresztül eljut az angol Interpol-irodához. Ekkor az angolok jelzik az árverést rendező létesítménynek az olaszok által benyújtott kérelmet az adatbázisban szereplő tárgy adataival. Minden információcsere az Interpolon keresztül történik.

Az adatbázis

Már többször is említettem a Leonardo nevezetű olasz adatbázist, amelyet a TPC egysége dolgozott ki. A technológia fejlődésének egyik nagy feladata, hogy a rendészeti szervek lépést tartsanak az elkövetőkkel. Ebben a TPC elől jár, ugyanis ők az elsők, akik már a digitalizációt felhasználva a leghatékonyabban járnak el a felderítés közben. Természetesen még sok fejlesztési lehetőség áll előttük, de a jelenlegi helyzetet tekintve ők a leginkább kimagaslók a területen. Az adatbázisukban két különleges dolog van. Az első, hogy civilek számára is elérhető applikáció formájában. Az emberek bárhol a világon letölthetik az iTPC nevezetű alkalmazást, amely a Leonardo egyik verziója. Itt egyebek között statisztikákat nézhetnek, cikkeket böngészhetnek, és a tárgyakról olvashatnak különböző információkat. Ezen túl alkalmazhatják azt, ami a második legérdekesebb módosítás az adatbázisban: a képalapú felismerést. Lehetőség nyílik arra, hogy lefotózzunk például egy festményt, és feltöltsük az adatbázisba. Nincs szükség különböző szöveges adatok bevételére. Abban az esetben, ha az adatbázisban találat született, akkor az adott tárgy lopott.⁹

Unite4Heritage

Nem szabad elmenni a Unite4Heritage¹⁰ elnevezésű munkacsoport mellett sem, amely az ENSZ kezdeményezése és amelyben a TPC is részt vesz. Az első szakaszban (amely érinti a TPC-t) 2015. március 20-án az UNESCO főigazgatója, *Irina Bokova* kifejezte elégedettségét a kulturális örökség és a turizmusért felelős miniszternek, *Dario Franceschininek*, hogy az olasz nem-

⁹ Lukács Dalma: A kulturális javak védelmére alkalmazott olasz rendészeti eszközrendszer, különös tekintettel az adatbázisokra és a tömegtájékoztatásra. *Ordinem Facere*, 2. szám. Megjelenés alatt.

¹⁰ <http://www.unite4heritage.org/en/unite4heritage-celebrating-safeguarding-cultural-heritage>

zet a súlyos terrortámadások hatására gyorsan reagált a kulturális örökségek védelme tekintetében.¹¹ A második szakasz 2015 szeptembere és 2016 májusa között zajlott. 2015. október 17-én létrehozták a Carabinieri-munkacsoportot a Unite4Heritage-en belül, ami négy részre tagolódott; áll elsősorban az operatív, a logisztikai, a képzési, valamint az adatbázis-kezelő részből.¹² Az alapszerkezetet figyelembe véve a Task Force összetétele a szituációtól függően változhat. Általánosságban elmondható, hogy van egy csoportvezető, egy kettő-négy főből álló adatbázis-kezelő, egy kettő-négy főből álló támogató, három-tizenöt főből álló felderítő, valamint képzési és szakértői csoport. A Unite4Heritage feladata, hogy segítse, támogassa vagy helyettesítse a helyi személyzetet a kulturális örökség védelmében. Kétféle feladat rendelhető az egységhez. Az első a preventív, amikor a munkacsoport válság- vagy vészhelyzetek esetén beavatkozik a nemzeti kulturális örökség kockázatainak korlátozásáért felelős helyi hatóság támogatása céljából. A második az operatív, ami a válsághelyzettel egy időben történik, amikor a munkacsoport biztonsági keretek között beavatkozik a védelemért felelős helyi hatóságok munkájába (vagy szükség esetén helyettesíti) a nemzeti kulturális örökséget veszélyeztető válságok vagy vészhelyzetek miatt.

Feladataik közé tartozik a veszélyeztetett régészeti lelőhelyek és műemlékek katalogizálása, a megfelelő helyek azonosítása és megőrzése, a menedékhelyek nyilvántartása, a rendőri erők és egyéb szervezetek képzése, illetve a jogellenesen eltávolított kulturális javak azonosítása és jelzése.¹³ A munkacsoport megbízásai közé tartozik, hogy felmérjék a kulturális örökségben keletkező károkat, valamint hogy potenciális ideiglenes helyeket keressenek a tárgyaknak. A mozgatható kulturális örökség biztonságáért felelős intervenció csapata részeként működik.

Az olaszországi földrengések nyomán 2016. augusztus 27. és 2017. június között 18 681 leletet mentettek meg.¹⁴ A keletkezett károk felmérését és a kulturális javak biztonságos helyre menekítését a Carabinieri-munkacsoport tagjai végezték. A károk felmérésére drónokat használtak, amelyre egy kamerát szerelve pontos képet kaphatnak a megrongálódott épületekről és tárgyak-

11 http://www.beniculturali.it/mibac/export/MiBAC/sito-MiBAC/Contenuti/MibacUnif/Comunicati/visualizza_asset.html_122524342.html

12 Comando Carabinieri (ed.): Tutela Patrimonio Culturale. Attività Operativa, 2016, p. 35.

http://www.reportdifesa.it/wp-content/uploads/2017/04/Attivit%C3%A0-Operativa-2016.xs_.pdf

13 Unesco's respond to protect Culture in crises. https://en.unesco.org/sites/default/files/2016_clt_emergency_brochure_en_light.pdf

14 Köszönöm Alfio Gullotta őrnagy szíves szóbeli közlését.

ról. Véleményem szerint Magyarországon is szorgalmazni kellene egy hasonló szervezet létrejöttét, vagy a Unite4Heritage-n belül egy munkacsoportot, amely a környezeti katasztrófák és egyéb események során megrongálódott templomok, múzeumok és magángyűjtemények leleteit egyaránt megmentené. Nem feltétlenül lehetne gyakran bevetni őket, mégis egy esetleges katasztrófánál pontosan tudni lehetne, hogy kiket értesítsenek a civilek, esetleg a rendészeti szervek, hogy a tárgyaknak szakszerű védelmet biztosítsanak.

A szervezet kommunikációja a civil lakossággal

A TPC nem csupán a kulturális javak védelmével foglalkozik, hanem a közösséggel is nyílt a kapcsolata. Ezt különböző korú diákok oktatásával kezdi. Ezen túl, a már említett sajtótájékoztatók is képet adnak a civil lakosságnak arról, hogy a szervezet munkássága mennyire hatékony. A felderített tárgyakból katalógusokat készítenek, hogy a kiállítások mellé az írott sajtóban is jelenjen meg minden tárgy képpel és adatokkal együtt. De nemcsak katalógusokat adnak ki, hanem az általános tevékenységüket népszerűsítő, bemutató darabokat, valamint az aktuális év feladatairól szóló ismeretterjesztő kiadványokat is.

Az online felületen is jelen vannak, bár nincs külön Facebook- vagy Instagram-oldaluk, mégis a Carabinieri egésze képviselteti magát egységesen ezeken a felületeken. Így betekinthetünk a szervezet különböző ágaiba, valamint a kulturális javakkal foglalkozó speciális osztag képei is meglevenednek. Egyebek között víz alatti búvárkodás, könyvkiadás, valamint restaurálási és mentési események is megjelennek ezeken a képeken. A mai fiatal generáció számára fontosak ezek a közösségi oldalak, így a rendőrség is igyekszik lépést tartani, bemutatva a szervezet elérhetőségét és munkásságát. Ha a civil lakosság megismeri és láthatja ezeket a tevékenységeket, akkor könnyebben fordulnak hozzájuk, valamint nagyobb az együttműködés esélye is. Véleményem szerint a legtöbb országban az a gond, hogy nem is tudják, melyik szervezet felelős a kulturális javak védelméért. Ebből kifolyólag a munkásságukat sem ismerik, és ez is az illegális ásatások és kereskedelem malmára hajtja a vizet, hiszen ha találnak egy tárgyat, nem tudják, kit kell értesíteni. Olaszország azonban kitűnően megoldotta ezt a kérdést.

Saját honlapjukon¹⁵ általános információkat tüntettek fel, továbbá elérhetőek korábbi publikációk. A TPC feladatait tíz pontban foglalták össze, ez

¹⁵ <http://www.carabinieri.it/cittadino/tutela/patrimonio-culturale>

szintén elérhető a holnapon. Az adatbázis bemutatása mellett pedig az egyik fül az ICOM (Múzeumok Nemzetközi Tanácsának) piros listás helyeiről szól. Itt földrészekre bontva külön találhatóak meg azok a térségek, amelyekről lista készült. Ezekre a helyekre a legfontosabb ellopott kulturális javak szerepelnek.

Pénzügyi rendőrség

A pénzügyi rendőrség, azaz a Guardia di Finanza, speciális rendőrség, amely katonai struktúra szerint szerveződik. Feladatait az 1959. április 23-i 189-es számú törvény tartalmazza. Közvetlenül a gazdasági és pénzügyminisztérium alá tartozik. Kezdetben, mint minden országban, a határvédelem és a vám beszedése volt a legértékesebb feladat, amit a pénzügyi rendőrség tagjai végezhettek. A jelenlegi Guardia di Finanza számos szervezeti átalakuláson és névváltozáson is átesett. 1774-től Legione Truppe Leggere, majd 1862-től Regia Guardia di Doganale, végül 1881-től már Regia Guardia di Finanza néven létezett.¹⁶ A második világháború utáni korszak után Olaszország gazdasági helyzetét új alapokra kellett helyezni, ehhez növelni kellett az adókat, vagyis elsőrendű volt a megfelelő adóhatóság kiépítése. Ezzel a lépéssel a Guardia di Finanzának újabb profilja lett: a pénzügyi nyomozások.¹⁷

A Guardia di Finanza a kezdetektől részt vett a kulturális örökség elleni bűncselekmények megelőzésében és visszaszorításában, mind a szárazföldön, mind a tengeren tevékenykedik, az illetékes vezetőkkel együttműködve, valamint további társszervek és az egyéb rendőri erők bevonásával. Feladatai közé tartozik egyebek között az adócsalás, különböző árucikkek csempészetének megakadályozása, a szervezett bűnözés, a terrorizmus és a pénzmosás felszámolása, valamint a kulturális örökség védelme.¹⁸ A 2014 és 2016 közötti időszakban több mint 360 ezer régészeti leletet és 91 ellopott festményt találtak meg, valamint 192 ezer hamisított műtárgyat foglaltak le a pénzügyi rendőrség munkatársai.¹⁹ A szervezett bűnözés gazdasági jellegű cé-

¹⁶ Lukács Dalma: Recenzió Luciano Luciani: A Guardia di Finanza munkássága a nemzeti művészeti örökségek védelmében az első és második világháború után. In: Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment. Tanulmánykötet. A Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, Budapest, 2018, 300. o.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Christián László: A rendészet alapvonalai, önkormányzati rendőrség. Universitas–Győr Nonprofit Kft., Győr, 2011, 65. o.

¹⁹ Köszönet Ciro Natale szíves szóbeli közléséért.

lokat tűz ki magának a tiltott nyereség elérése érdekében, és a Guardia di Finanza – mint az Európai Unió nemzeti és gazdasági érdekeinek védelmére kijelölt rendőrségi szerv – használja a beavatkozás, megszakítás, megelőzés, valamint felszámolás technikáját a kulturális javak védelme érdekében.

A kulturális javak védelmének speciális feladatköre régre vezethető vissza. A második világháború során számos, jogellenesen eltulajdonított műtárgy került Németországba. Az olaszországi műtárgy-kiáramlás megfékezésére *Rodolfo Siveri*ót kérték fel, aki egy titkos csoport segítségével igyekezett a németek által eltulajdonított műkincseket az államhatáron belül tartani. A második világháború után új feladatkörrel bízták meg, hogy a külügyminisztérium megbízottjaként kutassa fel az egykor olasz műtárgyakat, és vigye vissza őket az eredeti helyükre. Az útjain egy csoport is elkísérte, amelynek tagjai között már akkori Guardia di Finanza-tagok is voltak.²⁰ Ekkor kezdődött a szervezet kulturális javak tekintetében vett speciálisabb részlegének működése, innentől már nem csupán az államhatáron ki-, illetve behozatalt ellenőrizte, hanem a tárgyak védelme, valamint az illegális feltárások megakadályozása is a feladatkörének része lett. Jelenleg azonban a Guardia di Finanzának nincs olyan részlege, amilyen a TPC. Az illegális műtárgykereskedelem kérdése az esetek többségében a szervezett bűnözés és a terrorizmus kapcsán merül fel náluk.

Az egyik legnagyobb fogás

Az operatív tapasztalatok azt mutatták, hogy a műalkotások a bűnözés számára is megoldást jelentenek, mint befektetési vagy fizetési eszköz, de használhatják letétként, valamint hatalmi eszközként is. Ezekre példa a 2016 őszén a Nápoly melletti Camorra maffiacsoport rajtaütésekor talált tárgyak. A Guardia di Finanza a nemzetközi drogcsempészetben aktív maffiát szeretne volna lebuktatni, a rajtaütés azonban érdekes fordulatot vett. A falon két, több mint tizenhárom éve ellopott Van Gogh-kép lógott. Eredetileg a Hollandiában található Van Gogh Múzeum adott otthont a két festménynek. Ez a két műalkotás a világ legkeresettebb kulturális javai közé tartozik, az FBI körözési listáján a tíz legfontosabb tárgy között szerepelt.

A nyomozás lezárása után a festményeket visszaszállították Hollandiába, így visszakerültek eredeti helyükre.

²⁰ Lukács Dalma: i. m.

Szervezett bűnözés és az illegális ásatások Olaszországban

Az illegális ásatások ma is létező, világszerte megtalálható probléma. Kezdetben főleg sírok estek ezek áldozatául, manapság ezek mellett egykori épületek vagy azok megmaradt darabjai között keresnek kincseket. Bár más objektumokat is kutatnak, mégis sírrablóknak, valamint illegális ásatóknak nevezik ezeket az embereket. A fosztogatók által hátrahagyott parcellát bolygatott területnek nevezzük. Az itt meghagyott tárgyak vagy nem olyan díszesek, vagy nem tartották ezeket olyan fontosnak, esetleg értékesnek. Ez viszont több szempontból megnehezíti a régészek életét, hiszen nem csupán a tárgyak tűnnek el, de a terület eredeti helyzete is megtörik, és a kontextus elvész. A tárgyak pontos elhelyezkedése nélkül nehéz meghatározni a felhasználás módját. A lelőhelyek felkutatása több eszköz segítségével is történhet, például drónnal vagy fémdetektorral.²¹

Marc Balcells szerint bár az illegális ásatók szervezett csoportként működnek, mégsem lehet a szervezett bűnözéshez kötni a munkásságukat Olaszországban.²² Hipotézise alátámasztására ismertet néhány tanulmányt, amely a szervezett bűnözésről, valamint egy-egy specifikus ágáról szól, mint például a drogkereskedelem. Ennek eredményeit veti össze a saját elképzeléseivel. Gyakran hivatkozik egy *James Finckenaue*r-tanulmányra²³, ebben a szerző a szervezett bűnözői csoportok fő jellemvonásait ismerteti. Véleményem szerint Marc Balcells tanulmánya több ponton is hibás. A kutatása kezdetől egy hipotézisre épült, amelyet nem a kutatási objektivitás vezérelt. A kérdéskörre több olyan tanulmányból keres választ, amely nem a kulturális javakkal foglalkozik. Ha megfigyeljük az illegális műtárgy-, valamint drogkereskedelmet, akkor láthatjuk, már csak a tárgykörből kiindulva is, hogy a fellevevőpiac és a tárgy eredete/országa is különböző. Szerintem összevethető ez a két tárgykör, de nem szerencsés egyikből következtetéseket levonni a másikra. Ahogy az illegális ásatások, az összekötők, valamint a forrásországig való eljuttatás és a fellevevőpiac helyzetéből sem lehetne következtetéseket levonni a drogpiacra. Azzal egyetértek, hogy amíg kicsiben üzik ezt a te-

21 Lukács Dalma: Régészeti lelőhelyek rendészeti védelme. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig. Pécs, 2017, 93–99. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX.]

22 Marc Balcells Magrans: Contemporary Archaeological Looting: A Criminological Analysis of Italian Tomb Robbers. CUNY Academic Works, 2018, p. 218.

23 James Finckenaue: Problems of definition: What is organized crime? Trends in Organized Crime, vol. 8, no. 3, 2005, pp. 63–83.

vékenységet, addig az interneten is értékesíthetnek egy-egy tárgyat. Ha már nagyobb mértetekben, szervezettebben csinálják, elengedhetetlen az olyan ismeretségi kör, amellyel akár másik kontinensre is eljuttathatja az adott tárgyat. Ismernie kell a tárgyakat, valamint azokat a személyeket, akik megvásárolnák. Ezért egy idő után szüksége van összekötőkre. Innentől pedig már mindenképpen a szervezett bűnözés egy speciális ágáról beszélünk.

Összegzés

A teljes olasz műtárgyvédelmi folyamat többlépcsős. Első helyen a TPC speciális egysége áll, itt van operatív, oktatási, valamint adatbázis-kezelő részleg is. Az övük a világ egyik leginkább kidolgozott adatbázisa, amely applikáció formájában már a civil lakosság számára is elérhető. A másik fegyveres szerv a Guardia di Finanza, amelynek nincs külön speciális egysége ugyan, mégis foglalkoznak kulturálisörökség-védelemmel, és a felderített tárgyakból katalógust is készítenek. A szervezeteket nyitottság jellemzi, ez magában foglalja a civil lakosság érzékenyítését is. Ezen kívül közösen fellépnek az illegális ásatások ellen, amely a szervezett bűnözés egyik speciális ága, és világszerte súlyos probléma. Véleményem szerint sokat tanulhatunk az olasz rendszerből, egyes mozzanatait adaptálva, hazánkban is számos fejlesztés lenne kivitelezhető.